

שיחה עולמית

מיטב הנכתב באנגלית | דוד מ' וינברג

אמריקה מסתלקת

The Atlantic

על הסתלקותה של ארצות הברית מעמדת המנהיגה העולמית כתב בדצמבר במגזין 'אטלנטיק' ריצ'רד האס, נשיא המועצה האמריקנית ליחסי חוץ. לדבריו, היו מעצמות שהתפוגגו מפני שהתישו את עצמן במאמצי השפעה בעולם או בשל השקעת-חסר בתחומן פנימה, כגון ברית המועצות; היו כאלו ששקעו משום ששמש מעצמתית אחרת זרחה, כגון צרפת ובריטניה אחרי מלחמת העולם הראשונה. והנה ארצות הברית מציגה היום מסלול שלישי של איבוד מעמדה הבינלאומי. מסלול זה הוא ההסתלקות: הוויתור מרצון על כוח ועל אחריות, כמלך המוות על כיסאו.

הסתלקות, הוא כותב, אינה בדלנות. "ארצות הברית של טראמפ אינה בדלנית. טראמפ אישר הפעלת כוח מוגבל נגד המשטר הסורי באופן שקודמו נמנע ממנו. הצבא האמריקני עשה גדולות ונצורות נגד דאעש בסוריה ובעיראק. ממשל טראמפ עשוי להפעיל כוח נגד איראן או צפון קוריאה, והוא פועל לנקיטת עיצומים בינלאומיים נגד האחרונה. היא יכולה גם לפעול בתחום הכלכלי, ולהטיל מכסים או עיצומים כרצונה על שותף סחר זה או אחר. היא מנסה את כוחה, בינתיים ללא הצלחה, בתיווך בכמה סכסוכים במזרח התיכון. פעילותה הצבאית באפגניסטן תימשך ואולי תורחב. ובכל זאת מדובר בהסתלקות. ארה"ב חדלה לקחת את המושכות בניהול שותפויות קיימות ובבניית מוסדות אזוריים וגלובליים הקובעים את כללי המשחק הבינלאומי."

האס מצביע על תופעות שונות שבעיניו הן תסמיניה של ההסתלקות בימי טראמפ. "סימן שאלה, ואפילו סימן שלילה, הוטל על שורה של אבני יסוד במדיניות החוץ האמריקנית: תמיכה בבעלות ברית, אימוץ הסחר החופשי, טיפול במשבר האקלים, קידום דמוקרטיה וזכויות אדם, ועצם המנהיגות הבינלאומית של ארצות הברית. טראמפ הוא הנשיא הראשון מאז תום מלחמת העולם השנייה הרואה במנהיגות הבינלאומית של ארה"ב נטל יותר מאשר ברכה. כתוצאה מכך, ארצות הברית הפכה ממשמרת-הסדר העיקרית לפורעת-סדר."

דוד מ' וינברג הוא סגן הנשיא של מכון ירושלים למחקרים אסטרטגיים, ובעל טור מדיני-ביטחוני בעיתונים ג'רוזלם פוסט וישראל היום.

לדבריו, ההסתלקות תקשה על הטיפול באתגרים גלובליים כגון שינוי האקלים, תפוצת הנשק הגרעיני ומצוקת הפליטים, ותפגע באינטרסים אמריקניים כגון אסדרת המרחב הקיברנטי באופן ההולם את צרכיה של ארצות הברית, ובניית מסגרות סחר והשקעה בינלאומיות שיבטיחו כי ארה"ב תצא נשכרת.

האס מעלה היבט נוסף, רחב יותר. אם רוצה מעצמה לשמור על בעלות בריתה ולהרתיע את אויביה, עליה לשדר המשכיות במדיניות החוץ שלה. הפתעות מפעם לפעם יכולות לשמש טקטיקה, לא אסטרטגיה. העזיבות ואיזימה העזיבה שממשל טראמפ נוקט כלפי הסכמים וגופים שונים (לאחרונה בעניין הסכם נפט"א והסכם הגרעין עם איראן) מעמידות לדעתו את אמינותה של ארה"ב בסימן שאלה.

כמובן, האס אינו דוגל בקיבעון מדיני לנוכח עולם משתנה. אך הוא מבקש להבחין בין גמישות והתחדשות המבוססות על סדר קיים, לבין פריעת סדרים גמורה. בעולם גלובלי, הוא מסכם, מדינה אינה יכולה להתנתק ממה שקורה מחוצה לה. מדיניות חוץ שעניינה רק שמירה על ריבונות לא תספק ביטחון בכפר הגלובלי.

סין משתחלת

ב'ניו יורקר', בגיליון 10 בינואר, כותב און אוסנוס על מי שמלקטת את מה שטראמפ משליך מידיו: סין של שי ג'ינפינג. לדבריו, זה עשורים שהלאומיות הסינית חגה סביב הקורבנות: המורשת המרה של הפלישות הזרות והאימפריאליזם, וזיכרון סין החלושה, זו שבסוף המאה ה-19 קרא לה בנה הפילוסוף ליאנג קיצ'או "האיש החולה של אסיה". אך הדברים השתנו, סין בונה לה מעמד בכיר בקהילה הבינלאומית, וההסתלקות האמריקנית נותנת לכך הזדמנות.

ביומו השלישי בבית הלבן נסוג דונלד טראמפ מהשותפות הטראנס-פאסיפית (TPP), הסכם סחר בין ארה"ב לבין עוד אחת-עשרה מדינות שנועד להציב כוח-נגד להתחזקות הסינית. סין צהלה ושמחה. בנאום בפני בכירים במפלגה הקומוניסטית אמר על כך הגנרל ג'ון יינאן, אסטרטג במכללה הצבאית הלאומית של סין, "ארצות הברית נסוגה ברחבי העולם – וסין מתייצבת במקומה".

לדברי אוסנוס, לצעדיה של סין לצבירת עוצמה בינלאומית אין תקדים מאז המלחמה הקרה. היא משקיעה, הוא אומר, באותם נכסים שביססו את מעמדה של ארה"ב במאה העשרים: סיוע חוץ, מעורבות ביטחונית בחו"ל, ופיתוח טכנולוגיות שהן המתקדמות בעולם, כגון בינה מלאכותית. היא הייתה לאחת התורמות הגדולות של האו"ם, בתקציב ובחיילים לכווחות שמירת השלום, והצטרפה לפורומים בינלאומיים בסוגיות גלובליות בוערות כגון טרור, שוד ימי ותפוצת נשק גרעיני. ועולה על כולנה השקעתה חסרת התקדים של סין בתשתיות בחו"ל. "במסגרת יוזמת כביש החגורה היא בונה

גשרים, מסילות ברזל ונמלים באסיה, באפריקה ומעבר להן. אם עלות התוכנית תגיע, כפי שצופים, לטריליון דולר, היא תהיה גבוהה פי 7 ויותר מעלותה (בערכים עכשוויים) של תוכנית מרשל האמריקנית לשיקום אירופה אחרי מלחמת העולם השנייה".

סין, הוא ממשך, קוטפת הזדמנויות שממשל טראמפ משאיר לה. "ימים אחדים לפני פרישת ארה"ב מה-TPP נאם הנשיא שי ג'ינפינג בפורום הכלכלי העולמי בדאבוס, הופעה ראשונה של מנהיג עליון סיני בפורום זה. הוא חזר על תמיכתו בהסכם פריז בתחום האקלים והשווה את הפרוטקציוניזם (חסימת היבוא) להינעלות בחדר חשוך. במלחמת סחר, אמר, 'אין מנצחים'. הייתה בכך אירוניה, שכן סין נשענת על פרוטקציוניזם זה עשרות שנים, אבל קשה היה לעמוד בפני השער שטראמפ פרץ לרווחה. סין דנה עתה עם 16 מדינות לפחות על הקמת 'השותפות הכלכלית המקיפה האזורית', אזור סחר חופשי בלי ארצות הברית, שהיא הציעה להקים ב-2012 כתשובה ל-TPP. ההסכם צפוי להיחתם בשנה הבאה, וליצור את גוש הסחר העולמי הגדול ביותר באוכלוסייתו".

אוסנוס מספר כי במפגש השרים האחרון של ארגון הסחר העולמי, במרקש שבמרוקו, פורום שבו מעדכנים נהלים בינלאומיים בתחומי הסחר, הדיג והחקלאות, ייצג את ארה"ב פקיד שנשא נאום ופרש באמצע הכינוס. ממשל טראמפ, הוא מזכיר, ביקורתי כלפי הארגון הזה. "במשך יומיים, סיפר לי בכיר בממשל הקודם, לא היו אמריקנים בפורום, והסינים נכנסו לכל מושב אפשרי ופמפמו את דבר היותם מגיניה החדשים של מערכת הסחר". לפני קצת יותר משנה התמנה סגן השר לביטחון הציבור בסין לנשיא האינטרפול, ארגון השיטור הבינלאומי. מינויו עורר התנגדות בארגוני זכויות אדם מפני שהאינטרפול הואשם בסיוע למשטרים טוטליטריים להטריד את מתנגדיהם שבגלות.

במעורבותה זו בהסדרת הכללים הבינלאומיים, סין מקווה "לערער על תביעתו של המערב ליתרון מוסרי על סמך אבחנה בין שיטות משטר טובות ורעות" – מצטט אוסנוס את לי זיגו מ'מכון סין ללימודים בינלאומיים' בשנחאי.

האם לנסיגתה של ארה"ב מעמדות המפתח הללו ולזחילתה של סין לשם יש השפעה ממשית? אוסנוס עונה בחיוב. לדוגמה הוא מציין את תחום הטכנולוגיה, מקום שם מתחרות חברות סיניות ואמריקניות לא רק על רווחים אלא גם על כללים הנוגעים לפרטיות, להוגנות ולצנזורה. סין חוסמת 11 מ-25 אתרי המרשתת הפופולריים ביותר, ביניהם גוגל, יו-טיוב, ויקיפדיה ופייסבוק, בחשש שהם יגברו על מתחרים מקומיים או יגבירו את קולם של מתנגדי המשטר. ממשלת סין נוקטת גישה זו במסגרת דוקטרינה שהיא מכנה "ריבונות קיברנטית". בדצמבר האחרון אירחה סין כינוס אינטרנט שמשך אליו בכירים מהתעשייה האמריקנית ובתוכם טים קוק מנכ"ל 'אפל', אף כי סין אילצה את אפל להסיר יישומים המאפשרים לעקוף את החומה הסינית הווירטואלית.

התרחיש שבו סין נוטלת מארצות הברית את מקומה כמעצמה העל העולמית עוד רחוק. מעבר למכשולים הכלכליים העומדים בפני סין, ישנן גם המגבלות הפוליטיות שהיא מטילה על הדיבור החופשי, על הדת, על החברה האזרחית ועל האינטרנט, המרחיקות ממנה את הנועזים והמבריקים במוחות היזמיים שלה. סין, כותב אוסנוס, אולי מעוררת את קנאתם של שליטים סמכותנים, אך לא את הערצתם של אנשים מן השורה ברחבי העולם. עוד אין לה תשובות רציניות לאתגרי השעה הגלובליים כגון משבר הפליטים מסוריה.

מנהיגות עולמית, הוא מזכיר, היא עניין יקר; אורחי המדינה המנהיגה נדרשים לתרום לרווחתם של אחרים מחוצה לה, ולשלוח את ילדיהם החיילים למות בנכר. לסין, הוא מסכם, "אין כוונה לחקות את ארה"ב כספקית סחורות בינלאומיות או כמתוכנת המעצבת את כללי המשחק בעולם. היא אינה עומדת ליטול אחריות על כל מה שמתרחש במזרח התיכון או בדרום אמריקה". סביר יותר כי "העולם נכנס לעידן נטול מנהיגות מובהקת, עידן שבו מעצמות מדינתיות – סין, ארה"ב ורוסיה – מתמודדות עם גופים לא-מדינתיים מוסריים יותר או פחות או הרבה פחות, מ'רופאים ללא גבולות' עד פייסבוק, מ'אקסון מוביל' עד בוקו חראם.

"ההפתעה הגדולה ביותר ביחסי סין-ארה"ב נמצאת בדמיון ביניהן", הוא כותב. "בשתי הארצות, אנשים שזועמים על פערי העושר וההזדמנויות תולים תקוותיהם במנהיגים לאומניים ונוסטלגיים המעודדים אותם לראות את העולם החיצון כמאיים. סין, רוסיה וארה"ב צועדות באותו כיוון. שלושתן מנסות להיות גדולות שוב".

אחרי דאעש

מקס בוט, עמית בכיר במועצה האמריקנית ליחסי חוץ, כתב בנובמבר ב'קומנטרי' כי הניצחון על דאעש בעיראק ובסוריה אינו סוף פסוק. הטרור האסלאמי לא ייעלם. ארצות הברית, הוא אומר, חייבת לקחת אחריות ולעזור ב'בניין אומות' במזרח התיכון. "בניין אומה", הוא מודה, הוא מונח רגיש בושינגטון, כדי כך שלארה"ב אין שום גוף ממשלתי המופקד על משימה חיונית זו. "אחד הדברים היחידים המשותפים לאובמה ולטראמפ הוא האמונה כי 'בניין אומה מתחיל בבית'".

והוא מצר על כך. "המוקד העיקרי במדיניות האמריקנית בנושא הטרור מאז 2001, חיסול טרוריסטים או שבייתם, יכול לכל היותר להגביל את הבעיה, אבל לא לפתור אותה. צבא ארה"ב עסוק במה שקצינים רבים מכנים 'כיסוח הדשא': דשא צריך לכסח, אבל הוא, כלומר המחבלים, ישוב ויצמח כל עוד הם פועלים על קרקע שאינה נשלטת יומם ולילה בידי ארה"ב או בעלות בריתה. מחוץ לעיראק ולאפגניסטן, ארה"ב לא ניסתה ברצינות לשנות את הנסיבות המצמיחות טרור. חיסול הטרור האסלאמי

הרדיקלי, כפי הבטיח הנשיא טראמפ, הוא מטרה ראויה אך מטרה זו איננה בת-השגה בעתיד הנראה לעין".

מאז 1880, הוא כותב, ידע העולם ארבעה גלי טרור גדולים: האנרכיסטי, האנטי-קולוניאלי, טרור השמאל החדש והטרור הדתי. "כל אחד מהשלושה הראשונים ארך כארבעים שנה. הגל הרביעי, שנכון יותר לכנותו אסלאמיזם, החל ב-1979 ומתקרב לשנתו הארבעים אך אינו מראה סימני היחלשות".

כיוון הפעולה שבוט מציע הוא מאבק אמריקני "לא רק במחבלים אלא גם באידיאולוגיה שלהם, והושטת עזרה לבניית משטרים יציבים במדינות שרוב המחבלים הללו שוכנים בהן. נדרשת לכך מחויבות מתמשכת להזרמת משאבים צבאיים, מדיניים, מודיעיניים, כלכליים ואחרים לשדות-קרב מרוחקים, ממערב אפריקה עד דרום מזרח אסיה". הוא קורא לחזק לא רק צבאות אלא את כל מוסדותיה של המדינה, מהמשטרה עד למערכת המס, "כך שהממשלות המתונות תוכלנה למנוע שימוש בשטחן ככר לגידול טרוריסם. וחשוב אפילו מכך: בחברות שבטיות יש להבטיח איזון בין הקבוצות המתחרות, שכן השתלטות של קבוצה אחת תגרום לאחרות למרוד".

והיות שהעידן הקולוניאלי מאחורינו, הוא ממשיך, איזון זה לא יוכל להיכפות בידי מעצמה זרה – אך ארצות הברית תוכל לפעול כמתוכנן ניטרלית שתדחוף ליישוב סכסוכים בשלום. ועוד: "אם חפצה אמריקה למנוע את הופעת דאעש 2.0, עליה לעזור איכשהו לסונים בעיראק ובסוריה להתגונן מפני המשטרים הפרו-איראניים בארצות-אלו".

בניין אומות, ליתר דיוק בניין מדינות, הוא עניין יקר וקשה, מודה בוט, והוא זמן מכשולים כבירים וגם מכשלות גדולות. חוסר ההצלחה לבנות מדינות דמוקרטיות מתפקדות בעיראק ובאפגניסטן ריפה את ידי ארצות הברית מלנסות שוב. "אבל בלי ניסיונות כאלו, יהיו לנו עוד מדינות כמו לוב, תימן, סומליה וסוריה".

לסיום מציע בוט נחמה. "אם אפשר ללמוד מההיסטוריה, ההשתוללות האידיאולוגית של האסלאם הרדיקלי תשכך לבסוף. כשם שכישלונותיהם של המשטרים הקומוניסטיים, מברית המועצות ועד קובה, שִׁחְקוּ את הפיתוי המרקסיסטי-לניניסטי, כך גם כישלונם של משטרים אסלאמיים כגון הטליבאן, דאעש והרפובליקה האסלאמית האיראנית מעוררים מוסלמים רבים מהאשליה באשר למימוש האידיאולוגיה הזו. יום אחד העולם המוסלמי יתבגר".

נשיאות אחרת

במלאת שנה לממשל טראמפ בחן כתב הניו-יורק טיימס בבית הלבן פיטר בייקר (ששימש זמן מה כתב העיתון בירושלים) את ההיבט הסגנוני של הממשל הזה, ומסקנותיו עגומות.

"כשהנשיא נפגש עם עוזריו כדי לדון במדיניות או להכין נאום", כותב בייקר, "הוא עשוי לשאול על היתרונות והחסרונות של הצעה חדשה, לבחון את השפעותיה האפשריות, לחפש את הדרך הטובה ביותר לבטא את הטיעון שלו. אך יש דבר אחד שהוא כמעט אף פעם אינו שואל: איך נהגו נשיאים קודמים". הוא סבור כי טראמפ "בילה את רוב שנתו הראשונה בבית הלבן בערעור על המוסכמות והנורמות שכוננו 44 קודמיו, ובשינוי מהותה של הנשיאות באופנים שבעבר לא עלו על הדעת".

בייקר מציין את מתקפותיו התקשורתיות הבוטות של טראמפ על אישים, גופים ורשויות, כגון הבולשת הפדרלית והסי-איי-איי, ואת המלחמות האישיות שהוא מנהל מהבית הלבן נגד אנשים שחלקם ממפלגתו ואף מהממשל שלו. "הוא פיטר את האיש הממונה על חקירת הקמפיין שלו ולא שלל את פיטוריו של הבא אחריו. הוא פנה לאינסטיטוטטים נחותים של גזע, דת ומגדר בקהל שלו, באופן ששום נשיא לא עשה זה דורות. והוא כשכש בחרב הגרעינית בהפגנתיות שלא הייתה כמוה מימי הירושימה ונגסקי".

ביקורתו של בייקר מופנית גם כלפי ריבוי האי-דיוקים והסילופים בדבריו של טראמפ, שנועדו לקדם את הנרטיב האישי שלו. "במקום להיות כוח של אחדות, קול מרגיע בעיתות סער, הנשיאות היא עכשיו עוד כלי נשק במסע מתמשך של פלגנות. בשתי המפלגות חוששים שמר טראמפ הרס את סמכותה המוסרית של המשרה הזו".

אך מה שמדאיג את אנשי הממסדים, מוסיף בייקר, מחשמל רבים מן הרחוקים מהצלחת. "טראמפ זנח את המיתוס של נשיאות הדורת פנים המנותקת מהעם ואימץ נגישות נוסח תוכניות הריאליטי המרעידה מיתרים באוכלוסיות המנוכרות כלפי הממסד. אדישותו של טראמפ כלפי מנהגי העבר היא כשמן בעצמותיו של גרעין התמיכה שלו, המריע למאמציו להכרית את התקינות הפוליטית, להכות באליטות הזוחחות ולרסק את המערכת האנוכית שלתפיסתו הפנתה עורף לאזרחים מן השורה".

נשיאים, מודה בייקר, הם תמיד "תמהיל זה או אחר של אידיאליזם, נדיבות, אמפתיה, שאפתנות, אגו, יהירות, קנאה וזעם – אך הם כובשים בדרך כלל את כל היצרים הללו מתחת לחזות של רשמיות. יש הקוראים לזה דקורום, יש המכנים זאת נשיאותיות. מר

טראמפ סבור שזה זיוף, ואינו מנסה כלל להעמיד פנים שהוא מעל לדברים הללו – לבד מהתרברבותו שהוא חזק, עשיר חכם ומוצלח מכולם. הנשיאות לדידו היא עניין של ניצחון, לא של ממשל". ושינוי זה של מהות הנשיאות, אומר בייקר, עתיד להישאר בתוקפו גם לאחר תום ימי טראמפ.

מִי הַשֵּׁלַח הַהֶלְכִים לְאֵט", כינה ישעיהו את האמת היוצאת מירושלים: מרחיקת ראות, יסודית – ולא פעם מציעה מבט שונה מזה של השיח השגור. ברוח זו, כתב העת "השילוח" מבקש להיות בית לכתיבה מעמיקה, רעננה ורחבת יריעה על כל מה שחשוב לנו כבני אדם, כיהודים וכציונים – מן השאלות הגדולות של הקיום האנושי בן זמננו ועד לדיון המושכל במדיניות הציבורית הראויה לישראל. "השילוח" נועד להיות במה לדיון ללא מורא וללא משוא פנים, אך מתוך כבוד עמוק למורשת התרבותית של הציוויליזציה המערבית, ובמיוחד לזו שלנו, שמקורה בציון.

שמו של "השילוח" הוא מחווה לכתב העת העברי בעריכתם של אחד-העם, קלוזנר וביאליק, שליווה את ראשית הציונות ושימש קולו המובהק של דור התחייה. "השילוח" רואה אור בירושלים מטעם קרן "תקווה", העוסקת בחינוך אקדמי לקידום ערכים של חירות, יהדות וציונות.

השילוח | hashiloach.org.il

מרכז תיקי
TIKYAH

1 2540000008 2
דאנאקוד 1254-8

מחיר: 56 ש"ח